

378  
З-11

ЖК 378, 0356(477) <sup>Грибл</sup>  
ББК 4 481.350(4 Укр)

МІНІСТЕРСТВО ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ  
ОСВІТИ УРСР

УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

З ДОСВІДУ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ  
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВУЗАХ  
УРСР

( На матеріалах 1-ої міжвузівської науково-теоретичної  
конференції з проблеми інтернаціонального виховання  
студентської молоді, яка відбулася 16-18 листопада 1971 р.  
в м. Ужгороді )

ВСТ  
БІБЛІОТЕКА  
ВИДАВЦЬ

В  
УНІВЕРСИТЕТ  
ДЕРЖАВНИЙ

У Ж Г О Р О Д - 1973

378  
3-11

## І. В С Т У П

МВІ ССО - УРСР  
БІБЛІОТЕКА  
УНІВЕРСИТЕТУ  
Львівського

Інтернаціональне виховання студентської молоді означає насамперед формування у неї глибоких внутрішніх переконань про рівноправність, непорушну дружбу і братерське єднання народів СРСР та країн соціалістичної співдружності, пролетарську солідарність трудящих всіх країн світу. Ця мета досягається шляхом використання чіткої цілеспрямованої системи науково обґрунтованих засобів колективного та індивідуального впливу на кожного студента, заснованих на непорушних принципах марксизму-ленінізму і пролетарського інтернаціоналізму. Таким чином, інтернаціональне виховання є одним з найбільш влипливих, невід'ємних складових частин комуністичного виховання.

Ідейно, науково-теоретичною основою виховання радянських людей, зокрема студентської молоді на непохитних принципах пролетарського інтернаціоналізму є безсмертне вчення марксизму-ленінізму. XXIV з'їзд КПРС підкреслив, що серцевиною всієї ідейно-виховної роботи партії є формування у найширших мас трудящих комуністичного світогляду, виховання їх на ідеях марксизму-ленінізму.<sup>1</sup>

85-17-8 К  
41-58  
Ідея інтернаціоналізму, необхідності його практичного застосування, виникла на світанку міжнародного комуністичного руху разом із зародженням і становленням наукового комунізму. Уже в "Маніфесті Комуністичної партії" К. Маркс і Ф. Енгельс довели, що інтернаціоналізм являє собою світогляд, ідеологію найпередовішого класу - пролетаріату. Вони вперше проголосили: "Пролетарі всіх країн, єднайтеся!" Це гасло стало бойовим завданням до зміцнення пролетарського інтернаціоналізму прапором трудящих усього світу.

"З виникненням марксизму пролетарський інтернаціоналізм почав виступати як науково пізнана закономірність розвитку міжнародного робітничого руху, набувши свого концентрованого виразу у марксистській ідеології".<sup>2</sup> Робітничий клас почав усвідомлювати, що інтереси пролетарів усіх країн єдині, що кожен національний заїг міжнародного комуністичного руху несе відповідальність за свою роботу і діяльність перед всесвітнім визвольним рухом - це і є пролетарський інтернаціоналізм.

1. Матеріали XXIV з'їзду КПРС, Політвидав України, К., 1971, стор. 95.
2. Торжество ленінських принципів пролетарського інтернаціоналізму. Вид-во Львівського університету, 1971, стор. 3.

" у послідовному проведенні принципів інтернаціоналізму в житті, - говорить в Тезах ЦК КПРС до 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна, - Ленін вбачав справжній критерій революційності в нашу епоху, запоруку перемог робітничого класу",<sup>1</sup>

Яскравим втіленням ленінських ідей пролетарського інтернаціоналізму стало утворення СРСР, "Ця історична подія - переконлива перемога ідей пролетарського інтернаціоналізму, плідотворний результат здійснення ленінської національної політики Комуністичної партії".<sup>2</sup>

В.І.Ленін сам був великим поборником за справу пролетарської єдності, за згуртованість комуністичного руху. У зверненні міжнародної Народи комуністичних і робітничих партій /1969 р./ "Про 100-річчя з дня народження В.І.Леніна", говорить, що В.І.Ленін був "послідовний інтернаціоналіст, поборник рівності, миру і дружби між народами, який гнівно засуджував будь-які прояви расизму і шовінізму".<sup>3</sup>

Своєю невтомною і багатосторонньою діяльністю В.І.Ленін відкрив новий етап у розвитку пролетарського інтернаціоналізму, йому - істичного виховання трудящих і молоді зокрема.

На сучасному етапі комуністичного будівництва КПРС ставить перед працівниками вищої школи завдання дальшого посилення взаємозв'язку навчання і комуністичного виховання студентської молоді. Це обумовлено необхідністю розв'язання все складніших за розмахом, глибиною і змістом завдань комуністичного будівництва в Радянському Союзі, піднесенням рівня соціалістичної свідомості трудящих, а також загострення ідеологічної, теоретичної боротьби між двома таборами світу - соціалізмом і капіталізмом, що вимагає посилення комуністичного виховання трудящих. В таких умовах питання інтернаціонального виховання трудящих, молоді в цілому і студентської зокрема, набуває важливого значення. Це також зв'язано і з тим, що наші супротивники і вороги суспільного прогресу у своїй боротьбі проти сил соціалізму великі надії покладають на націоналізм. "Саме на націоналістич-

---

1. До 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча ЛЕНІНА.

Тези ЦК КПРС. Політвидав України., К., 1970, стор. 42.

2. Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних республік. Постанова ЦК КПРС від 21 лютого 1972 р. Політвидав України, К., 1972, стор. 4.

3. Міжнародна Народа комуністичних і робітничих партій. Документи і матеріали. Політвидав України, К., 1969, стор. 298.

ні тенденції, і особливо ті з них, які набирають форми антирадянщини, - підкреслював Л.І.Брежнєв у звітній доповіді ЦК КПРС ХХІУ з'їздові партії, - буржуазні ідеологи, буржуазна пропаганда найохочіше роблять тепер ставку в боротьбі проти соціалізму і комуністичного руху".<sup>1</sup>

В сучасних умовах гострої ідеологічної боротьби пролетарський інтернаціоналізм повинен знайти глибоке втілення в різноманітній теоретичній і практичній діяльності викладачів вузів.

Виховувачі інтернаціоналістичні почуття, ідеї переконання не достатньо обмежуватись політичними лозунгами, проголошенням вихідних принципів інтернаціоналізму. Тут потрібна копітка і складна робота в усіх напрямках: по-перше, озброювати студентів глибокими загальнонауковими і професійними знаннями, вести їх підготовку на рівні сучасних досягнень науки і техніки, що передбачає постійне удосконалення змісту навчання з урахуванням науково-технічної революції, що розгортається. По-друге, формувати у студентів комуністичний світогляд, виховувати їх патріотами соціалістичної Вітчизни, активними борцями за перемогу комунізму в усьому світі. Спеціалісти повинні мати необхідний політичний і культурний кругозір, мислити широкими соціальними категоріями, вміти з класових позицій аналізувати суспільні явища, розглядати свою діяльність як частину загально-суспільної справи у революційному перетворенні світу. Тільки такі спеціалісти можуть вірно служити своєму народові, віддавати свої сили і знання загальній комуністичній справі. По-третє, необхідно виробляти у студентів - майбутніх керівників і вихователів колективів трудящих - вміння і практичні навички ведення організаторської і масово-політичної роботи. Потрібно виховувати студентів інтернаціоналістами - такі завдання ставить КПРС, підкреслював міністр вищої і середньої спеціальної освіти СРСР В.П.ЄЛЮТІН, виступавши на Всесоюзній науково-теоретичній конференції "В.І.ЛЕНІН і комуністичне виховання молоді" у вересні 1970 р.

Інтернаціоналістські риси, патріотичні і інші якості радянської людини формуються як об'єктивними факторами / умовами об'єктивної діяльності/, так і суб'єктивними факторами /цілеспрямованою діяльністю Комуністичної партії і всієї радянської громадськості в цьому напрямку/.

---

1. Матеріали ХХІУ з'їзду КПРС. Політзвідав України, К., 1971, стор.23.

Це означає, що принципи пролетарського інтернаціоналізму можуть бути науково оприйняті лише з допомогою певних форм, методів і засобів ідеологічної роботи. В звітній доповіді ЦК КПРС ХХІУ з'їзду партії підкреслено, що "Морально-політичні якості радянських людей формуються всім соціалістичним укладом нашого життя, всім ходом справ у суспільстві, але насамперед цілеспрямованою, наполегливою ідейно-виховною роботою партії, всіх її організацій".<sup>1</sup>

Інтернаціональне виховання студентської молоді у вищій школі здійснюється перш за все під час вивчення студентами суспільних наук. Проте для досягнення цієї мети широко використовуються практично необмежені можливості гуманітарних, природничих та всіх інших без винятку дисциплін, що вивчаються у вузах, під час проведення різних видів практики. Важливе місце відводиться також організації та проведенню комплексу заходів в позанавчальний час.

Вузи нашої республіки в інтернаціональному вихованні студентської молоді проводять значну роботу і нагромадили в ній певний досвід.

---

1. Матеріали ХХІУ з'їзду КПРС, Політвидав України, К., 1971, стор. 95.

## Р О В Д І Л І.

### ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ - НАШ ПРАПОР

Проблема виховання інтернаціоналістської свідомості у радянської молоді, і зокрема студентства, є важливе ідеологічне завдання, що стоїть перед усім радянським суспільством.

В матеріалах і рішеннях XXIV з'їзду КПРС і XXIV з'їзду КП України, а також у Постанові "Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік та доповіді Генерального секретаря ЦК КПРС Л.І.Брежнєва "Про п'ятдесятиріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік" великої уваги приділено питанням інтернаціонального виховання трудящих. В резолюції XXIV з'їзду партії на звітну доповідь Центрального Комітету КПРС підкреслюється: "З'їзд надає важливого значення вихованню всіх трудящих в дусі радянського патріотизму, гордості за соціалістичну Батьківщину, за великі звершення радянського народу, в дусі інтернаціоналізму, непримирності до проявів націоналізму, шовінізму і інтернаціональної обмеженості, в дусі поваги до всіх націй і народностей".<sup>1</sup> Особливо актуально звучали ці слова в період підготовки радянських людей до золоті річниці Вітчизни. У Постанові ЦК КПРС "Про підготовку до 50-річчя утворення СРСР" наголошено, що підготовку до півстоліття потрібно використати для дальшого поліпшення інтернаціонального виховання трудящих. "Виховання радянських людей, молоді, - важачалося в Постанові ЦК КПРС, - в дусі пролетарського інтернаціоналізму і безмежної відданості великій соціалістичній Батьківщині - Союзу РСР важлива сторона формування комуністичної суспільної свідомості".<sup>2</sup>

Як наслідок титанічної роботи КПРС на всіх етапах комуністичного будівництва "Партія добилася того, - говорив Л.І.Брежнєв у доповіді на півстолітньому засіданні, присвяченому 50-річчю СРСР, - що інтернаціоналізм перетворився з ідеалу купи комуністів у глибокі переконання і норму поведінки мільйонів і мільйонів радянсь -

1. Резолюція XXIV з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу на звітну доповідь ЦК КПРС. Політвидав України, К., 1971, стор. 19.

2. "Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік", Постанова ЦК КПРС від 21 лютого 1972 р., Політвидав України, К., 1972, стор., стор. 24.

ких людей усіх націй і народностей.<sup>1</sup>

Як показує досвід роботи у вузах республіки інтернаціоналістські переконання особи мають під собою і матеріальну і духовну основу, так само, як інтернаціоналізм є одночасно і соціальною практикою і системою поглядів. В інтернаціональному вихованні, таким чином, можна виділити дві сторони: об'єктивну і суб'єктивну.

Об'єктивна сторона інтернаціонального виховання полягає в тому, що інтернаціоналістські погляди формуються всім укладом нашого життя, в процесі праці, суспільно-політичної діяльності людини, навчання, глибокого оволодіння спеціальністю, вони ґрунтуються на суспільній активності особи.

Важливою умовою формування інтернаціоналістських переконань є суспільно-корисна праця "... Творчо овоїти спеціальність, стати активним учасником нашого комуністичного будівництва, провідником політики партії в масах можна лише опанувавши марксистсько-ленінську теорію. Вчення марксизму-ленінізму - це основа, невід'ємна складова частина знань спеціаліста будь-якого профілю.

Вірність марксизму-ленінізму, пролетарському інтернаціоналізму - це благородна традиція нашої партії, нашого комсомолу, яку вида школа покликана всемірно зміцнювати і збагачувати",<sup>2</sup> - говорить в промові Л.І.БРЕЖНЕВА на Всесоюзному зльоті студентів. Безпосередньо-практична участь радянських людей, молоді у розв'язанні найважливішого інтернаціонального завдання - створенні матеріально-технічної бази комуністичного суспільства, побудові комунізму в нашій країні - є необхідна умова виховання справжніх інтернаціоналістів. У праці на благо Вітчизни утверджуються в свідомості радянської людини психологічні елементи інтернаціоналістської переконаності. З побудовою розвинутого соціалістичного суспільства в СРСР "Виросли покоління справжніх інтернаціоналістів", - зазначалось у Постанові ЦК КПРС "Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік, - самовідданих борців за комунізм".<sup>3</sup>

1. Л.І.Брежнев. Про п'ятдесятиріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Політвидав України, К., 1972, стор. 24.

2. Л.І.Брежнев. Промова на Всесоюзному зльоті студентів /19 жовтня 1971 р./ Політвидав України, К., 1971, стор. 10.

3. "Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік", Постанова ЦК КПРС, Політвидав України, К., 1972, стор. 17

Інтернаціоналістські переконання у радянських людей, студентської молоді формуються не автоматично, самі собою, а під впливом соціалістичного буття, нашої діяльності. В основі переконаності завжди лежать ідеї, які вносяться в свідомість людей. Тому суб'єктивна сторона інтернаціонального виховання зводиться перш за все до цілеспрямованого ідеологічного впливу суспільства на індивідуума. Людина стає переконаним інтернаціоналістом лише тоді, коли вона пізнає багатство духовної культури і її вершину - марксизм-ленінізм. Володіння марксистсько-ленінським вченням розкриває перед особою високий зміст життя - боротьбу в ім'я загального блага. Твердість переконань похідна від глибини і всебічності і розумового розвитку людини, від її культурного кругозору. Виступаючи на Всесоюзному зльоті студентів Генеральний секретар ЦК КПРС Л.І.БРЕЖНЕВ говорив: "Радянський спеціаліст сьогодні - це людина, яка добре оволоділа основами марксистсько-ленінського вчення, ясно бачить політичні цілі партії і країни, має широку наукову і практичну підготовку, досконало володіє своєю спеціальністю".<sup>1</sup> Така людина стає переконаним інтернаціоналістом.

В інтернаціональному вихованні важливим фактором є поєднання теорії і практики, слова і діла. Пізнання особою інтернаціоналістської ідеології марксизму-ленінізму повинно спиратись на життєстверджувачий психологічний настрій, який виробляється практикою комуністичного будівництва. Не може бути розриву між ідеологічними і психологічними компонентами переконаності. Цю думку підкреслювала у свій час О.М.Коллонтай в листах до трудячої молоді: "Жити і працювати по-комуністичному, значить мислити і відчувати по-комуністичному, а цьому вчать не правила, не інструкції партії, а, з одного боку, засвоєння комуністичної ідеології, розуміння законів розвитку суспільства, цілей робітничого класу, з другого боку - атмосфера, обстановка, умови життя робітничого класу.

Людину можна навчити мислити по-комуністичному, тобто логічно засвоїти комуністичну ідеологію, але відчувати по-пролетарському, сприймати життя, реагувати на нього так, як природно реагує пролетарій - це може виховати й привити лише сувора трудова школа боротьби в рядах пролетаріату, життя з масами і в масах. Тут правила безсилі".<sup>2</sup>

1. Л.І.Брежнев. Промова на Всесоюзному зльоті студентів /19 жовтня 1971 р./, Політвидав України, К., 1971, стор.9.

2. А.Коллонтай. Письма к трудящейся молодежи, журн. "Молодая гвардия", 1922, № 6-7, стор.128.



При визначенні місця інтернаціоналістських переконань радянських людей у системі соціальних явищ слід визнати, що вони виступають і як певна психологічна риса, і як ідеологічний принцип. Ця обставина і визначає магістральну лінію інтернаціонального виховання - органічне поєднання інтернаціоналістської теорії та інтернаціоналістської практики.

Поняття "інтернаціональне" виникло в умовах матеріального життя пролетаріату і стало органічною частиною його світогляду.

Слід зазначити, що поняття "інтернаціоналізм" включає в себе, так би мовити, два поняття, два принципи, дві сторони - політичну та моральну і їх відокремити, розірвати неможливо тому, що будь-які стосунки між класами, партіями, націями, державами мають стосунки і моральні і політичні, і що головне, ці стосунки, зв'язки, відносини проявляються одночасно. Таким чином, політичні відносини між класами, націями, державами, підлягають моральній оцінці. Але справа в тому, що в інтернаціоналізмі, порівняно з іншими моральними принципами, на перше, головне, визначальне місце виступає політичний інтерес.

Не можна розглядати інтернаціональне виховання відірвано, відокремлено від інших видів комуністичного виховання. Інтернаціональне виховання вилучає в себе елементи патріотичного, трудового, колективістського і інших видів виховання. Цей взаємозв'язок, ця органічність зумовлена перш за все, єдністю змісту соціалістичних, радянських принципів моралі і політики, а також тим, що шляхи формування їх в кожній особі є спільними.

Але, оскільки в інтернаціоналізмі на перший план висувається політичний зміст, то це і є та характерна риса, що його відмежовує від інших видів комуністичного виховання. Інтернаціоналізм вимагає спільних зусиль трудящих усього світу в боротьбі проти експлуатації, за соціальне і національне визволення, за соціалізм. В.І.Ленін чітко сформулював, визначив суть пролетарського інтернаціоналізму: "Інтернаціоналізм на ділі - один і тільки один: самовіддана робота зад розвитком революційного руху і революційної боротьби в своїй країні, підтримка /пропаганда, співчуття, матеріально/ такої ж боротьби, такої ж лінії, і тільки її одної, в усіх без винятку країнах".<sup>1</sup> На це здатний тільки передовий клас, найбільш свідомий, згуртований - пролетаріат.

---

1. В.І.Ленін. Твори, вид. 4, т. 24, стор. 53.

На цих традиціях повинна вчитись молодь. Вона обов'язана твердо, глибоко, ґрунтовно засвоїти марксистсько-ленінський світогляд, тому що без правильних політичних поглядів не може бути стійких інтернаціоналістських переконань. А щоб студентська молодь їх набула, завдання викладачів кафедр суспільних наук, усіх факультетів, армії ідеологічних працівників працювати не тільки з "масою", але і з кожним внаком чи дівчиною, індивідуально. В.І.Ленін вчить, що інтернаціоналістові "... не можна, неприпустимо стояти поза тією боротьбою пролетаріату, яка зараз все більше захоплює всі без винятку капіталістичні країни світу, стояти осторонь від усієї міжнародної політики".<sup>1</sup>

Таким чином, головною, вирішальною умовою інтернаціонального виховання є практичне вираження солідарності, здатності не на словах, хоч і щонайреволюційних, а на ділі виконати свій інтернаціональний обов'язок.

Комуністична партія Радянського Союзу серед завдань комуністичного виховання трудящих, молоді важливе місце відводить вихованню їх в дусі пролетарського інтернаціоналізму і соціалістичного патріотизму. В Програмі КПРС з приводу цього говориться: "Партія безупинно виховуватиме радянських людей в дусі пролетарського інтернаціоналізму, всемірно сприятиме зміцненню міжнародної солідарності трудящих".<sup>2</sup>

Нова людина комуністичного суспільства повинна бути всебічно і гармонійно розвинена, здатна удосконалювати суспільні відносини. Крім того, проблема інтернаціоналістського виховання студентської молоді викликана потребою цілісного і комплексного вивчення інтернаціональної свідомості людини, яка диктується самим процесом розвитку суспільних наук, таких як історія КПРС, філософія, науковий комунізм, педагогіка, естетика та інші науки, які вивчають інтернаціональну свідомість особи у тому або іншому аспекті.

Форми і методи інтернаціонального виховання молоді, формування в неї інтернаціоналістських почуттів різноманітні. Крім аудиторної роботи у вузі вони включають в себе проведення теоретичних конференцій і колективних та індивідуальних бесід викладачів із студентами, демонстрацій відповідних кінофільмів, організацію вечорів інтернаціональної дружби, систематичні поїздки студентів у сусідні соціалістич-

---

1. В.І.Ленін. Твори, вид. 4, т. 31. стор. 325.

2. Програма Комуністичної партії Радянського Союзу. Держполітвидав УРСР, К., 1962, стор. 107.

ні країни, наприклад одним із засобів інтернаціонального виховання молоді, може бути використання прогресивної ідейної спадщини минулого. Інтернаціоналізм, виникнувши на стовишовому шляху розвитку людства, увібрав у себе найкраще і найпрогресивніше, створене передовими представниками різних націй, досвід всього міжнародного робітничого руху.<sup>1</sup>

Звернення до прогресивної ідейної спадщини минулого в інтернаціональному вихованні студентів полегшує розуміння теоретичних положень пролетарського інтернаціоналізму, робить їх більш доступними, збагаченими великим історичним змістом. Правильне і вміле використання в інтернаціональному вихованні студентів прогресивних ідей суспільно-філософської думки, наприклад, /ідеї возз'єднання закарпатців з українським і російським народами, ідеї дружби між народами всіх націй, розвінчання положення про "безкласовість" української нації її "виключність", положення про спільність походження російського і українського народів, про спільність і органічний зв'язок їх культур, пріоритет переважання суспільно-громадського над індивідуальним, принцип служіння найширшим масам трудового народу тощо /в значній мірі допоможе реалізувати завдання підготовки вузами ідейно-загартованих спеціалістів.

Виховання молоді в дусі пролетарського інтернаціоналізму і радянського патріотизму є одним з головних завдань ідеологічної роботи партійних організацій. Це викликається в першу чергу загостренням ідеологічної боротьби на сучасному етапі.

"Ми живемо, - говорив Л.І.Брежнєв, - в умовах нестихаччої ідеологічної війни, яку веде проти нашої країни, проти світу соціалізму імперіалістична пропаганда, використовувачи найбільш витончені прийоми і потужні технічні засоби".<sup>2</sup> Імперіалістичні держави в своїх ідеологічних диверсіях роблять головну ставку на ідейне роззброєння молоді, намагаються послабити її революційний ентузіазм, притупити класову свідомість, отруїти ідеологією націоналізму. Апологети імперіалізму докладають максимум зусиль для того, щоб у перекрученому вигляді тлумачити питання про історичну долю молоді, про її участь у світовому революційному процесі, протиставити молодь нашої країни старшому поколінню.

В марксистсько-ленінській ідеології, в соціалістичній свідомості патріотизм і інтернаціоналізм тісно пов'язані між собою, зливаються в єдине ціле, органічно доповнюють один одного. Необхідно добиватися, щоб патріотичне виховання підготовляло ґрунт для інтернаціональ-

1. Див. Г.А.Нікольников. Інтернаціоналізм і націоналізм - непримиренні світогляди. К., 1969, стор.7.

2. Матеріали ХХІУ з'їзду КПРС, Політвидав України, К., 1971, стор.103.

ного виховання і підсилювало його. Головну роль в цьому повинні зіграти суспільні науки.

В арсеналі імперіалістичної реакції, що використовується в ідеологічній війні проти світу соціалізму та його марксистсько-ленінського світогляду, особливе місце займає буржуазний націоналізм. Своїм отруєним вістрям він спрямований проти ідеології дружби народів і пролетарського інтернаціоналізму, що знайшли своє блискуче втілення в Радянському Союзі, здійснюються на практиці в усіх сферах багатограних відносин і зв'язків між країнами соціалістичної співдружності;

Ідейні атаки і диверсії проти ленінської національної політики, теорії в національного питання особливо посилились останнім часом у зв'язку з такими знаменними датами для радянського народу, комуністів усіх країн і всього прогресивного людства, як 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції, 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча ЛЕНІНА, а також у зв'язку з підготовкою та святкуванням 50-річчя утворення СРСР. Мутним потоком хлинула на книжковий ринок антикомуністична література, в якій всіляко перекручується теорія і практика марксизму-ленінізму в національному питанні, сутність і значення пролетарського інтернаціоналізму - невід'ємного принципу міжнародного комуністичного і робітничого руху.

У Постанові Центрального Комітету КПРС "Про заходи по дальшому розвитку суспільних наук і підвищенню їх ролі в комуністичному будівництві" зазначається, що від працівників суспільних наук вимагається принциповність і твердість у боротьбі проти імперіалістичної ідеології буржуазних та реформістських фальсифікаторів марксизму-ленінізму. "Викриття професіональних антирадянщиків і антикомуністів, що підвизаються в галузі "вивчення" проблем історії СРСР і КПРС, світового комуністичного, робітничого і національного руху, - підкреслюється в документі, - найважливіший обов'язок радянських вчених. Їм належить відповідальна роль у боротьбі проти великодержавної антирадянської ідеології маоцзедунізму".<sup>1</sup>

\*

\*

\*

1. Журн. "Коммунист", 1967, № 13, стор. 6.

Р О З Д І Л П.  
НАВЧАСМО І ВИХОВУЄМО

/ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ /

---

Велика роль у вихованні молоді в душі любові до Батьківщини, соціалістичного патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму належить суспільним наукам.

Героїчна історія нашої партії має величезну силу ідейного впливу на ум і серця молоді. Тому перед викладачами вузів стоїть завдання - в процесі вивчення суспільних наук допомогти студентам оволодіти об'єктивними законами розвитку суспільства і на цій основі виховати їх в душі патріотизму і інтернаціоналізму.

Певний досвід, розроблені шляхи формування у студентів інтернаціональних почуттів і переконань в процесі вивчення суспільних наук мають викладачі цих кафедр Ужгородського держуніверситету, Харківського медичного інституту та інших вузів республіки.

Історія КПРС нерозривно зв'язана з історією радянського народу, знає багато видатних патріотів і інтернаціоналістів, життя, боротьба, праця і подвиги яких гідні наслідування. Це, передусім, життя і діяльність В.І.Леніна-творця і вождя нашої партії.

Уже в "Маніфесті Комуністичної партії" К.Маркс і Ф.Енгельс сформулювали положення про пролетарську партію як передовий загін робітничого класу, організований на інтернаціональних принципах. В нових історичних умовах В.І.ЛЕНІН творчо розвинув марксизм відповідно до епохи імперіалізму і пролетарських революцій. Національне питання в епоху імперіалізму він розглядав як питання, підпорядковане головному завданню соціалістичної революції і побудови соціалізму.

Програма партії, прийнята на II з'їзді РСДРП, проголосила російську соціал-демократів одним із загонів всесвітньої армії пролетаріату. В роки першої світової імперіалістичної війни тільки більшовицька партія змогла високо підняти прапор інтернаціоналізму, і тим самим показала зразок вірності міжнародній пролетарській солідарності, гідності марксизму. Велика Жовтнева соціалістична революція була здійснена в ім'я життєвих національних інтересів всіх народів Росії, впливом яких міг бути тільки рух до соціалізму.

Будівництво соціалізму в СРСР наша партія завжди вважала інтернаціональним обов'язком комуністів. В.І.ЛЕНІН говорив, що ми, російські комуністи, працюємо не тільки для себе, а й для міжнародної рево-

## лекції. I

Виходячи з історичного досвіду КПРС і світового комуністичного руху, в процесі вивчення історії партії викладачі кафедри історії КПРС УлДУ та інших кафедр суспільних наук республіки намагаються виховувати у студентів глибокі переконання в тому, що інтернаціоналізм є не тільки питання теорії, але і практики. Від неї в значній мірі залежать успіхи соціалізму в усьому світі. При вивченні курсу історії КПРС велика увага приділяється викриття націоналістичної, великодержавної, расистської політики керівників КНР, які роблять велику шкоду революційній солідарності, згуртованості світової соціалістичної системи, міжнародному комуністичному, робітничому і національно-визвольному рухові.

Серед основних напрямків формування у студентів інтернаціональних почуттів можна назвати і такі, як показ взаємодопомоги між братніми республіками СРСР, зміцнення дружби радянських народів з народами країн соціалістичної співдружності, політичної підтримки СРСР і інших соціалістичних держав, країн, що розвиваються, викриття політики імперіалізму, а також всебічний аналіз краху зразків виконання інтернаціонального і патріотичного обов'язку нашим народом перед світовою системою соціалізму.

В заключних темах курсу історії КПРС, в окремих темах курсу політекономії та інших суспільних наук викладачі широко використовують документи і матеріали XXIV з'їзду КПРС, особливо з питань боротьби радянського народу за побудову матеріально-технічної бази соціалізму і комунізму, показу допомоги СРСР революційним силам сучасності, взаємодопомоги радянських республік у розвитку економіки, культури і науки.

Виховання пролетарського інтернаціоналізму невіддільне від рішучого викриття імперіалістичної політики агресії і розбав в Індокитаї, на Близькому і Середньому Сході, неоколоніалізму і расизму.

Важливим засобом інтернаціонального виховання студентів під час лекцій і семінарів із окремих проблем курсів історії КПРС та наукового комунізму є критика буржуазно-націоналістичних фальсифікаторів історії Закарпаття та Буковини. Необхідність цієї роботи посилюється тим, що:

1/ ці області - наймолодші у складі Радянської України, тому тут це нерідко дають про себе знати залишки минулих національних і релігійних пережитків у свідомості окремої частини трудящих;

2/ вони прикордонні. Сюди частіше прибувають туристи з капіталістичних країн, серед яких є так звані "гості", які привозять з собою буржуазно-націоналістичну літературу та під час зустрічей з радянськими людьми розповсюджують усні "вісті", спрямовані на послаблення дружби народів СРСР;

3/ Закарпатська область багатонаціональна. На території Закарпаття проживає 1057 тис. чоловік, з них 608 тис. українців, 152 тис. угорців, 35 тис. росіян, 28 тис. румунів, 11 тис. євреїв, 10 тис. словаків та інших.<sup>1</sup> В Ужгородському держуніверситеті навчаються студенти 29 національностей.<sup>2</sup>

В арсеналі антикомуністичної пропаганди особливе місце відводиться фальсифікації історії будівництва соціалізму і комунізму. Особливу увагу буржуазні псевдонауковці приділяють фальсифікації ленінської національної політики на Україні. Не останнє місце тут відводиться Закарпаттю - складовій і невід'ємній частині Радянської України. Фальсифікатори, всупереч історичній правді, намагаються довести, що на західноукраїнських землях, в тому числі Закарпатті, була відсутня революційна боротьба трудящих за соціальне і національне визволення, за воз'єднання з Радянською Україною. Вони на перший план висувать різного роду націоналістичні "вибухи", очолювані місцевим буржуазним "елітом", які підтримувалися імперіалістичними загарбниками австро-угорської монархії, чехословацької буржуазної республіки. Разом з тим, буржуазно-націоналістичні фальсифікатори прагнуть припинити і спавільнити комуністів, як керівників, натхненників і організаторів трудящих за соціальне і національне визволення.

В комплексі широкого кола засобів ідейного впливу на студентів важливе місце відводиться курсу наукового атеїзму, який не лише знайомить з проблемами даної науки, але й покликаний підготувати їх до активної атеїстичної пропагандистської роботи.

В свідомості частини населення деякі елементи релігії, особливо деякі обряди, свята і ритуали сприймаються /ототожнюються / з національними традиціями і уявленнями. Ця особливість використовується нашими ідейними ворогами в ідеологічній боротьбі, оскільки буржуазний націоналізм намагається впливати, використовуючи релігійні пережитки, в той час, коли релігія паразитує на деяких національних тра-

1. Газ. "Радянська Україна", 25 квітня 1971 р.

2. Ужгородський держуніверситет. Вид. "Карпати", Ужгород, 1970, стор. 6.

дицях, звичаях. Тому вивчення курсу наукового атеїзму сприяє не тільки формуванню атеїстичних поглядів студентів, але й сприяє вихованню їх в душі пролетарського інтернаціоналізму і дружби народів.

У складній і різноманітній роботі по вихованню інтернаціоналізму студентської молоді необхідно також всебічно враховувати специфіку молоді, відсутність у неї великого життєвого досвіду і деякі інші соціально-психологічні фактори.

Інтернаціональне виховання здійснюється в процесі непримиренної боротьби проти будь-яких форм і відтінків націоналізму, тому, що буржуазний націоналізм і пролетарський інтернаціоналізм - це два непримиренно-ворожі лозунги, що відповідають двом великим класовим таборах, це дві політики /більше того: два світогляди/ в національному питанні.<sup>1</sup>

Програма курсу з марксистсько-ленінської філософії надає великі можливості для інтернаціонального і патріотичного виховання студентської молоді. Викладачі кафедр діалектичного та історичного матеріалізму вузів республіки головне завдання вбачають у тому, щоб забезпечити глибоке теоретичне розв'язання суті інтернаціоналізму і патріотизму, їх єдності та взаємозв'язку, показати їх якнайважливіші елементи комуністичного світогляду, що корінним чином відрізняються від буржуазного націоналізму і космополітизму. А для цього потрібно всебічно розкривати методологічне, світоглядне значення положень класиків марксизму-ленінізму, рішень з'їздів КПРС і міжнародних нарад комуністичних і робітничих партій з питань інтернаціоналізму та патріотизму, міжнародної солідарності трудящих, всіх прогресивних сил світу. Кожна тема історії філософії, діалектичного та історичного матеріалізму в тій чи іншій мірі в різних аспектах створює сприятливі умови для здійснення цього завдання.

При читанні курсу історії КПРС, наукового комунізму та інших суспільних наук велике значення має доведення до свідомості кожного студента своєчасної і в широкому плані інформації з тих або інших найбільш гострих у політичному відношенні проблем сучасності.

Нарешті, необхідно постійно пам'ятати, що інтернаціональне виховання - це виховання ідейне, класове. Воно можливе не на основі буденної свідомості, а тільки на основі марксизму-ленінізму і повинно бути спрямоване на те, щоб інтернаціоналізм став світоглядом, класовим почуттям і нормою етичної поведінки кожної радянської людини.

"Процес навчання у вузі сьогодні все більше спрямовується на само-



стіну, близьку до дослідницької, діяльність студента" - І говорив на Всесоюзному зльоті студентів Л.І.БРЕЖНЕВ.

Велике значення для виховання молоді в інтернаціональному дусі мають всесоюзні конкурси студентських робіт з проблем суспільних наук, історії ВЛКСМ і міжнародного молодіжного руху. В рік ленінського звільнен в ньому взяв участь кожен восьмий студент вузів УРСР.

В першому турі ІV конкурсу студентських наукових праць з суспільних наук брало участь понад 3500 студентів УжДУ. Серед них 520 чоловік розробляли питання пролетарського інтернаціоналізму, радянського патріотизму, комуністичного інтернаціонального виховання молоді; в тому числі 136 робіт були присвячені питанням інтернаціонального виховання студентів.

В другому турі конкурсу студентських наукових праць з суспільних наук брало 134 чоловік - 64 роботи відзначено дипломами та грамотами.

У 1971-1972 навч. році кожним студентом І-ІV курсів УжДУ денної форми навчання написані реферати, переважна більшість з яких на теми про торжество ленінської національної політики в СРСР, непохитної дружби радянських народів, з ними вони виступали в масовій аудиторії ЦК ЛКСМУ та Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти відмітило в своєму рішенні досягнення вузу у підготовці та проведенні цих заходів.

В цілому основні шляхи формування у студентів почуття інтернаціоналізму в процесі вивчення суспільних наук є:

а/ ґрунтовний показ інтернаціонального характеру ленінізму, в самій суті якого лежить пролетарський інтернаціоналізм;

б/ глибоке вивчення студентами творів К.Маркса, Ф.Енгельса і В.І.Леніна; рішень з'їздів та Пленумів ЦК партії з національних питань;

в/ ґрунтовне висвітлення в лекціях і на семінарських заняттях революційної діяльності В.І.Леніна і його соратників по міжнародному робітничому рухові; їх інтернаціональних зв'язків із зарубіжними соціал-демократами, непримиренної боротьби проти націоналізму і шовінізму, за визволення всіх пригнічених народів;

г/ всебічний показ практичної діяльності КПРС по перетворенню в

---

Л.І.Брежнев. Промова на Всесоюзному зльоті студентів /19 жовтня 1971 р./, Політвидав України, 1971, стор.9.

життя ленінської політики і програми з національного питання і зміцнення дружби народів СРСР;

д/акцентування уваги студентів на тому, що визвольна боротьба трудящих нашої країни тісно перепліталась з інтересами і цілями трудящих інших країн, зокрема тих, які перебували під гнітом фашизму.

Одним з важливих засобів інтернаціонального виховання студентської молоді є вивчення у вузах історичних дисциплін, зокрема курсу історії СРСР, історії новітнього часу.

Усі види занять із студентами, передбачені навчальними програмами, широке використання посібників, виконання студентами дипломних та курсових робіт, підготовка рефератів у наукових гуртках, - все це дає невичерпні можливості для успішного виховання у студентів любові і поваги до братніх народів Радянських Республік, до трудящих усього світу, для розвитку почуттів братерської солідарності та інтернаціонального обов'язку.

Особливо сприятливі можливості відкриваються перед викладачем, наприклад, при вивченні студентами теми про Велику Вітчизняну війну 1941-1945 рр. Тут увага студентів акцентується на тому, що на фронтах Вітчизняної війни захищали Батьківщину народи всіх Радянських Республік. Зокрема, при розгляді питань про евакуацію на схід країни цивільного населення, майна підприємств, колгоспів і радгоспів, про збір коштів у фонд оборони особливо звучить висновок про те, що дружба багатонаціональної сім'ї радянських народів витримала суворі випробування як на фронті, на тимчасово окупованій ворогом території, так і в глибокому радянському тилу.

85-77-8  
Сподівання агресора на те, що війна приведе до чвар між націями СРСР, провалилося з перших днів "бліцкригу". М.І. Калінін, характеризуючи монолітну єдність багатонаціональної радянської сім'ї в роки війни, зазначав: "Справжня дружба Радянського Союзу, виплекана за мирного часу, як справий полум'ям спалахнула в роки війни і здивувала за рубелем не тільки наших ворогів, а й друзів. Ця дружба загартувалась у тяжких воєнних випробуваннях... Народи Радянського Союзу це випробування витримали не тільки в дружній роботі в тилу, а й у поведінці своїх синів на передових лініях фронту".<sup>1</sup>

Важливу роль у процесі інтернаціонального виховання студентів

1. М.І.Калінін . Про комуністичне виховання, 1955, стор.239.

БІБЛІОТЕКА  
УЖГОРСЬКОГО  
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

відіграють також вивчення документальних матеріалів, зокрема, листи бійців до своїх рідних, листи трудящих Радянських Республік на фронт та інші.

Великі можливості для виховання студентів у душі дружби народів СРСР та інтернаціоналізму дає вивчення історії Закарпаття в різні історичні епохи. Так, наприклад, у лекціях про розвиток культури Росії в XIX ст. викладачі історфаку УжДУ вказують і на діяльність вчених-вихідців із Закарпаття та їх вклад у розвиток російської науки /І.С. Орлай, М.А. Болудянський, П.Д. Долий та інші./, які були змушені виїхати за межі краю - на Україну і Росію - через посилену мадяризацію українського населення.

У формуванні почуттів радянського патріотизму та пролетарського інтернаціоналізму в студентській молоді важлива роль належить курсові літератур народів СРСР, що читається на філологічних факультетах університетів. Курс літератури дає можливість студентам усвідомити радянські народи як єдину родину, конкретно познайомитися з духовними скарбами наших народів, що єднає усі соціалістичні нації. Викладач у цьому курсі має можливість показати неспроможність теорій про народи "історичні" і "неісторичні", "перспективні" і "безперспективні", розвінчати паневропейські, європоцентристські настрої і інші ворожі марксизму-ленінізму погляди на літературу і мистецтво. Найбагатішим завданням курсу є мета викликати патріотичну гордість за досягнення братніх літератур, що розквітли під сонцем Радянської влади, любов і повагу до народів, їх культури, усвідомлення краси і багатства творчості народів СРСР. Тема дружби народів є однією з найголовніших тем радянської багатонаціональної літератури.

Певну допомогу у вихованні почуттів інтернаціоналізму і радянського патріотизму може надати розмова про переклади і перекладачів творів з літератур народів СРСР на українську, російську, угорську мови під час декад, тижнів літератури і мистецтва братніх народів на Україні. Щоб збагатити ерудицію студентів, при загальній характеристиці кожної з літератур, особливо радянського часу, вважається за доцільне називати найвизначніші імена майстрів пензля, композиторів, артистів, революційних діячів, що стали гордістю всієї радянської культури.

У вихованні почуттів соціалістичного інтернаціоналізму велика роль належить російській мові - мові братерського єднання народів. Російська мова - одна з провідних світових мов, засіб міждержавного спілкування.

Російську мову справедливо вважають другою рідною мовою всі інші нації і народності СРСР. Прирабливість російської мови і в тому, що це мова великого ЛЕНІНА, мова країни, яка надає народам світу приклад соціалістичного оновлення.

В умовах багатонаціонального складу населення УРСР це питання набирає виключно важливе значення. В цьому відношенні найбільш характерною є Закарпатська область, де в держуніверситеті навчається молодь 29 національностей. Тут російська мова - важливий засіб не тільки в навчанні, але й у вихованні. Не дивлячись на те, що цей вуз порівняно молодий, робота кафедри російської мови по інтернаціональному вихованню студентів ведеться вже давно.

Методи і прийоми, якими користуються викладачі кафедри в інтернаціональному вихованні студентів, різноманітні. Це залежить від того на якому факультеті чи відділі проводиться викладання російської мови, яка саме тема подається.

Так, на I-х курсах українського і російського відділень філологічного факультету УжДУ студентів знайомлять з положеннями класиків марксизму-ленінізму про мову як засіб спілкування. Їм пропонується реферування робіт В.І.ЛЕНІНА "Про діалектику", "Про національну гордість великоросів", "Чи потрібна обов'язкова державна мова?", "Про очищення російської мови", виступу В.І.ЛЕНІНА на III Всеросійському з'їзді РКСМ, а також IV розділу II частини Програми КПРС, у якому говориться про роль російської мови як засобу міжнародного спілкування народів СРСР.

Виховання почуттів патріотизму і інтернаціоналізму можуть здійснюватись в процесі читання майже всіх курсів: вступ до мовознавства і загальне мовознавство, сучасна російська мова, історія російської літературної мови, методика викладання російської мови та інші. Практичні заняття також дають можливість шляхом бесід, аналізу мовного матеріалу виявляти спільні риси російської мови з національними мовами інших народів. Дидактичний матеріал для вивчення всіх аспектів мови є в той же час і дійовим ідеологічним засобом впливу на розум молодої людини. Цьому служить і тематика дипломних та курсових робіт, яка досить широко висвітлює проблеми мимовних контактів, що в умовах багатонаціонального населення республіки необхідно і практично легко здійснювати.

Інтернаціональне виховання при проходженні студентами педагогічної і стажистської практик, в школах з українською та російською

мовами викладання здійснюється шляхом виховання інтересу і любові в учнів до російської мови. Для цього використовуються бесіди про красу і багатство російської мови. Цьому сприяє діалектологічна практика студентів другого курсу університетів, яка щорічно проводиться в РРФСР. Під час практики студенти мають можливість не тільки вивчати російські говірки, але й знайомитися з етнографічними особливостями, історичними місцями, зустрічатися з цікавими людьми.

Проблемі інтернаціонального виховання надають значне місце в теоретичних курсах, а також на практичних заняттях кафедри романогерманського відділення філологічного факультету Донецького державного університету, кафедри іноземних мов Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту та Ужгородського державного університету.

Робота по патріотичному та інтернаціональному вихованню в процесі навчання іноземним мовам на кафедрі іноземних мов ДХТІ носить систематичний характер, планується, є обов'язковим видом праці. В рішенні цих питань кафедра іде шляхом визначення тематики, відбору навчального матеріалу, створення методичних посібників, також шляхом пошуку різноманітних форм організації проведення цієї роботи. Викладач іноземної мови на творах сучасних прогресивних письменників може показати, як живуть і борються народи країни, мови яких вивчаються.

Студенти, готуючи повідомлення, доповіді, реферати можуть користуватися романами Дж. Ріда та А. Р. Вільямса в оригіналі, розробками "Образ В. І. Леніна в творах Дж. Ріда та А. Р. Вільямса", "Образ комуністів-інтернаціоналістів у роботах американських журналістів", різними довідками, де вказані сторінки з романів: "10 днів, що потрясли світ", "Антологія Джона Ріда, "Про Леніна і Лютневу революцію", А. Р. Вільямса тощо.

Як показує досвід, робота по патріотичному та інтернаціональному вихованню студентів в процесі вивчення іноземних мов в аудиторії складається в основному з таких форм:

- а/ заняття з розвитку навиків усної мови;
- б/ повідомлення студентів іноземною мовою, яку вивчають про найважливіші політичні події в СРСР і за рубіжем / на кожному занятті/;
- в/ робота з газетов.

Інтернаціональному вихованню студентів сприяють також : домашнє читання, політінформації і проведення лекційних курсів з історії

географії та культури країни, мова якої вивчається.

Кафедри романо-германського відділення філфаку Донецького держуніверситету рекомендують проводити теоретичні конференції на матеріалі домашнього, індивідуального читання, загострюючи увагу студентів на проблемі виховання радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму.

В багатьох вузах республіки поруч з радянськими студентами одержуть вищу освіту студенти найрізноманітніших куточків землі, що посилює актуальність завдань та ролі інтернаціонального виховання. Певний досвід роботи з студентами - іноземцями набути у Харківському держуніверситеті, де разом з радянськими студентами навчається молодь з 32 країн світу, головним чином із країн, що стали на шлях самостійного розвитку.

З ініціативи бюро Львівського ОК КП України у Львові створений загальновузівський деканат для роботи з іноземцями, а у вищих учбових закладах міста запроваджена громадська посада деканів. В перспективні плани ідейно-виховної роботи вузів включені заходи, які передбачають систематичне проведення зустрічей зарубіжних студентів з провідними вченими, регулярне проведення вечорів інтернаціональної дружби. З першого курсу їм доводиться бувати поруч, вступати в контакти між собою. Все це ставить багато нових проблем, вирішення яких починається в студентській академічній групі.

Стосунки між студентами існують тут у формі безпосередніх, особистих контактів. Зв'язок між студентами в цих умовах набагато тісніший, ніж в іншому вузівському колективі, а вплив їх на формування особистості студента значно вагоміший. Ось чому ефективність інтернаціонального виховання, взаємовпливу радянських і іноземних студентів найбільш послідовно проявляється саме в академічній групі.

Якщо у виховній роботі з радянськими студентами ставиться завдання дальшого формування все більш поглибленого і усвідомленого почуття патріотизму, гордості і любові до своєї Батьківщини, виховання поваги, дружби по відношенню до іноземних студентів, почуття гостинності, постійної готовності прийти на допомогу, то робота з іноземними студентами вимагає виховати у них почуття поваги до нашої соціалістичної Батьківщини, до її величних досягнень, її чудових людей.

В основі виховної роботи з студентами-іноземцями, як показує досвід, особливо на I курсі, повинен лежати принцип індивідуальної роботи з кожним, принцип який враховує особливості кожної людини,

звичаї його країни та інш. Добре зарекомендувала себе практика прикріплення до кожного із студентів-іноземців, які тільки-що прибули в СРСР, шефі з числа студентів-старшокурсників для ознайомлення з життям і побутом радянських студентів, з нашою країною.

Для здійснення інтернаціонального виховання студентів в академ-групах, наприклад, механіко-математичного факультету ХДУ, де навчається понад 100 іноземних студентів з НДР, В'єтнаму, Куби, Афганістану, Сомалі і інших країн, всі форми й методи роботи підпорядковані загальному принципу: у всіх заходах груп беруть участь всі її студенти. Перш за все, це стосується проведення політгодин. Якщо студенти з соціалістичних країн сприймають політгодини як щось само собою зрозуміле, то з студентами країн, що розвиваються, часто доводиться вести роз'яснювальні бесіди, запрошувати їх на політзаняття.

Незмінним інтересом у всіх студентів користуються тематичні вечори, присвячені знайомству з літературою і мистецтвом тієї чи іншої країни, яку представляють студенти даної групи. Проводяться вечори запитань та відповідей, а також вечори-вогники, на яких влаштовуються зустрічі з старшокурсниками і викладачами провідних кафедр. Екскурсії по місту; на його промислові підприємства теж сприяють становленню колективу групи, формують правильну уяву про нашу соціалістичну дійсність.

\*

\*

\*

Отже, нагромаджений досвід показує, що учбовий процес у вищій школі, всі науки, які вивчаються у вузі, мають необмежені можливості для інтернаціонального виховання студентів. Ці можливості можуть бути реалізовані тільки при високому науково-педагогічному рівні всього учбового процесу.

Р О З Д І Л Ш  
І Н Т Е Р Н А Ц І О Н А Л І С Т И  
/ Досвід інтернаціонального виховання  
у позанавчальний час/

Важливою складовою частиною інтернаціонального виховання студентської молоді є робота партійних та громадських організацій вузів з студентами в позанавчальний час. "Інтернаціональне виховання, зазначено у Постанові ЦК КПРС "Про підготовку до 50-річчя Союзу Радянських Соціалістичних Республік", - виступає як одне з центральних завдань усіх партійних, радянських, господарських, культурних і громадських організацій, усіх наших кадрів у центрі і на місцях, в кожній республіці, краї, у кожному колективі".<sup>1</sup>

Інтернаціональне виховання не може обмежуватися лише засвоєнням ідей соціалістичного інтернаціоналізму як простої суми знань. Завдання полягає в тому, щоб усім радянським способом життя виховувати патріота-інтернаціоналіста, щоб молодий будівник комунізму вірно розумів інтернаціональну природу соціалізму, з глибокою повагою ставився не тільки до його успіхів у своїй країні, але й до здобутків соціалізму в братніх країнах, до турбот і потреб борців за мир, демократію, національну незалежність і соціалізм у всьому світі. В конкретних умовах розвинутого соціалістичного суспільства інтернаціональна свідомість молоді виявляється передусім в її ставленні до інтернаціональної мети - побудови комунізму, в її стосунках з представниками інших націй. Це постійно вимагає від партійних, радянських та громадських організацій вузів удосконалення і поліпшення форм і методів в інтернаціонального виховання молоді.

Значна робота в цьому напрямку проводиться у вузах України. Партійні організації, кафедри суспільних наук, професорсько-викладацький склад вузів республіки набули значний досвід в інтернаціонального виховання студентської молоді в позанавчальний час. Ця робота спрямовується, по-перше, на дальше зміцнення дружби і співробітництва багатонаціональних студентських колективів України; по-друге, на розвиток і зміцнення дружби українських студентів з студентами братніх

---

1. Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Постанова ЦК КПРС, Політвидав України, К., 1972; стор. 24.



союзних республік, по-третє, на розвиток дружніх зв'язків і взаємодопомоги з студентами країн соціалістичної співдружності, по-четверте, на виховання класової солідарності в революційних боротьбах пригноблених народів проти імперіалізму.

Плідну діяльність з інтернаціонального виховання студентів здійснює клуб революційних традицій Львівського державного університету, створений в 1966 році. Вся робота клубу проводиться під керівництвом і постійній допомозі парткому університету, в тісному контакті з партійними організаціями і деканатами факультетів. Особлива увага приділяється вихованню студентів на революційних, бойових і трудових традиціях радянського народу. Цьому сприяють зустрічі студентів з видатними діячами революційно-визвольної боротьби, передовиками промислового і сільськогосподарського виробництва, лекції про дружбу радянських народів, про торжество ленінської національної політики в Радянській багатонаціональній державі, з якими в позачасний час виступають провідні викладачі держуніверситету.

Традиційними стали участь студентів у факельних походах 23 лютого на Холм Слави, де поховані сини різних націй і народностей Радянського Союзу, що полягли в боях за визволення м. Львова від фашистських загарбників, студентські вечори на честь свят Радянської Армії і Військово-Морського флоту, на яких виступають ветерани Великої Вітчизняної війни. Ці заходи клубу допомагають формуванню в студентській молоді почуттів колективізму і взаємодопомоги, гордості за багатонаціональну Батьківщину, непримиренності до будь-яких проявів буржуазного націоналізму.

Важливою формою інтернаціонального виховання студентів є клуби інтернаціональної дружби, які діють у багатьох вузах республіки. Головна мета таких клубів - виховання юнаків і дівчат на інтернаціональних, революційних, трудових і бойових традиціях радянського народу, в душі ненависті до ворогів миру і свободи, непримиренності до буржуазного націоналізму та великодержавного шовінізму.

Сплановані і ретельно підготовлені правліннями клубів разом з партійними комітетами вузів читацькі конференції, диспути, декади культури союзних і автономних республік, зустрічі з передовиками виробництва, старими комуністами, ветеранами Великої Вітчизняної війни, щире листування з студентами країн соціалістичної співдружності, виступи учасників художньої самодіяльності, спортивні змагання у вузах братніх республік; країн соціалізму сприяють вихованню у студентів благородних почуттів інтернаціоналізму.

Клуб інтернаціональної дружби Донецького держуніверситету встановив зв'язки з багатьма вузами країни. З дружніми візитами члени клубу відвідали і ознайомилися з діяльністю клубів дружби Вільнюського, Петрозаводського та Ужгородського держуніверситетів. Під час зустрічей і бесід студенти обмінювалися досвідом роботи з інтернаціонального виховання, про змістовну організацію вечорів дружби, про крашу допомогу студентам-іноземцям, що одержують знання у вузах Радянського Союзу. Клуб дружби разом з Донецьким відділом Ради захисту миру організовує вечори солідарності країн, які ведуть наполегливу боротьбу за свою свободу і незалежність. Клуб став методичним центром, який спрямовує діяльність клубів дружби міст і сіл області.

Плідну роботу з інтернаціонального виховання студентської молоді здійснює клуб інтернаціональної дружби "Студентський меридіан" Запорізького педагогічного інституту. Структура, зміст і форми його роботи визначені статутем клубу. При ньому постійно функціонують шість секцій: допитливих інтернаціоналістів, інформації і зв'язку, цікавих зустрічей, сприяння "Інтуристу", колекціонерів, любителів іноземних мов. Обрана форма роботи клубу по секціях виправдовує себе, бо дає змогу охопити різні сторони інтернаціонального виховання студентів. У день останнього дзвінка випускники вузу в книзі почесних гостей клубу присягають продовжувати його традиції в своїй педагогічній діяльності.

Заслужовує уваги клуб інтернаціональної дружби Ужгородського держуніверситету, заснований в 1956 р. В його роботі беруть участь близько тисячі студентів 29 національностей. Практичною діяльністю клубу керує правління / 14 секторів /.

Під девізом "У ленінській дружбі народів - наша сила" в квітні 1970 р. в університеті відбувся фестиваль молодих інтернаціоналістів вузів Радянського Союзу. На ньому були представники 54 вузів з братніх союзних республік, а також студенти героїчного В'єтнаму, країн Азії, Африки, Латинської Америки, які здобувають знання в СРСР. Фестиваль вилився в яскраву демонстрацію братерського єднання молоді різних національностей.

Клуб налагодив дружні зв'язки з студентами вищих навчальних закладів країни соціалістичної співдружності, з якими університет уклав договір про дружбу і наукове співробітництво. Колектив художньої самодіяльності клубу організовує платні концерти, а виручку здає у фонд допомоги героїчним борцям Індокитаю. 49 почесних членів клубу-

видатні громадські діячі, борці за мир, ленінську дружбу народів часто зустрічаються і проводять бесіди з студентами університету.

У Ровенському педагогічному інституті студентський інтернаціональний клуб став методичним центром, який надає значну допомогу комсомольським організаціям області з питань інтернаціонального виховання студентів, учнів загальноосвітніх шкіл, технікумів. Тісні дружні зв'язки Ровенщини з Відінським округом Болгарії стали дійовим кроком до утворення при клубі кімнати радянсько-болгарської дружби, яка є осередком методичної та організаційної роботи з інтернаціонального виховання студентів. У кімнаті проводяться політзаняття, політінформації, читаються лекції, організуються зустрічі з представниками братніх країн соціалізму. Така форма роботи клубу допомагає інтернаціональному загартуванню і виробленню у студентів організаційних навичок, методичних знань, які потрібні майбутньому вчителю-вихователю підростаючого покоління.

Значний досвід з інтернаціонального виховання студентів мають викладачі Хитомирського педагогічного інституту. У ньому навчаються понад 200 студентів з братніх республік Середньої Азії, що є наочним свідченням ленінських ідей дружби народів. У вузі протягом кількох років діє клуб інтернаціональної дружби. Цікаво, захоплююче проходять в інституті вечори дружби, на яких українські студенти зустрічаються з представниками молоді країн соціалізму. Виступи представників братніх народів, розповіді про героїчні та трудові подвиги - свідчення дедалі міцнішої дружби між народами, які наполегливу боротьбу за мир, демократію і соціалізм.

Діловий формою інтернаціонального виховання студентів є співробітництво вузів України з вузами братніх країн соціалізму. Дружні зв'язки з студентами вищих навчальних закладів країн соціалістичної співдружності, кінофестивалі, фотовиставки, листування, обмін спортивними делегаціями, концерти колективів художньої самодіяльності - все це допомагає студентам глибоко вивчити історію, економіку і літературу соціалістичних країн, зміцнює почуття соціалістичного інтернаціоналізму.

По ленінських стежках у традиційному 15-ому міжнародному поході /1970 р./ на вершину польської частини Високих Татр - гори Риси взяло участь близько 4 тис. вояків і дівчат Болгарії, НДР, Польщі, Радянського Союзу, Угорщини та Чехословаччини.

Зміцнення дружби молоді, виховання почуттів інтернаціоналізму

сприяють міжнародні форуми студентів, проведення наукових студентських конференцій. У Лейпцизькому форумі на тему "В.І.Ленін і пролетарський інтернаціоналізм" /вересень 1969 р./ взяли участь студенти багатьох вузів соціалістичних країн, у тому числі студенти українських вузів. У 1968 р. в м.Ужгороді відбулася конференція студентів-істориків Ужгородського держуніверситету і Сегедського педагогічного інституту /Угорщина/. А в 1969 р. з нагоди 50-річчя Угорської Радянської Республіки така конференція проходила в м. Сегеді, в якій взяли участь студенти Болгарії, НДР, України та Чехословаччини.

Справі інтернаціонального виховання молоді сприяє обмін учасниками художньої самодіяльності вузів України та країн соціалізму, зустрічі студентських спортсменів, проведення спортивних змагань, присвячених знаменним датам. Так, спортивний колектив УЖДУ, в складі якого налічується понад 400 кваліфікованих спортсменів, тільки за останні п'ять років взяв участь у 80 міжнародних спортивних змаганнях. Це дало можливість студентам глибоко і всебічно ознайомитися з життям, навчанням та побутом студентів братніх соціалістичних країн, з пам'ятниками архітектури і мистецтва, сприяло розширенню світогляду студентів, зміцненню почуттів соціалістичного інтернаціоналізму.

Ефективним заходом інтернаціонального виховання молоді стали міжнародні студентські табори. В одному з них в угорському місті Веруце в 1969 р. разом з польськими, німецькими, угорськими студентами відпочивали українські внаки і дівчата, які перед цим працювали в інтернаціональних студентських загонах на новобудовах в Угорщині.

Важливу роль в інтернаціональному вихованні відіграють студентські будівельні загони, в яких молодь загартовується, виконує свій патріотичний і інтернаціональний обов'язок. Вперше в 1966 р. студентськими будівельними загонами обмінялися Московський енергетичний і Будапештський політехнічний інститут. У радгоспах Кустанайської області влітку 1966 р. разом працювали львівські і люблінські /Польща/ студенти. В 1969 р. в 36 інтернаціональних загонах на будовах країн соціалізму працювало 700 студентів вузів України. У Південній Словаччині студенти львівського медінституту разом з польськими, угославськими, чехословацькими студентами споруджували теплоелектроцентраль, прокладали водопровід.

\*

\*

Отже, на сучасному етапі в умовах загострення ідеологічної боротьби між соціалізмом і капіталізмом, коли імперіалістична пропаганда різними засобами намагається вплинути на молодь, послабити її революційний ентузіазм, притупити класову самосвідомість, протиставити старшому поколінню, посіяти скептицизм і аполітичність, розпалити націоналістичні та притупити інтернаціональні почуття радянських юнаків і дівчат, майбутні спеціалісти повинні бути ідейно загартованими, озброєні марксистсько-ленінським світоглядом, орієнтуватися в складному міжнародному становищі, давати рішучу відсіч будь-яким проявам буржуазної ідеології. В цьому важлива роль належить вихованню в студентській молоді почуттів дружби народів, соціалістичного інтернаціоналізму, класової солідарності з трудящими всього світу.

Матеріал підготували викладачі кафедри історії КНРС УжДУ: доц. В. В. Хайнас/керівник/, доценти І. С. Кулагін, Я. Ф. Янович; ст: викладачі : П. П. Колінько; О. І. Тарабан; аспірант В. Б. Сурнін.

Відповідальний за випуск доцент В. В. ХАЙНАС

---

Підписано до друку 2/01, 1973 р., дозволено до друку 25, 05, 1973 р., ББ01487,  
Зам. 347. Т. 200. Обсяг 1,8 др. арк. 1/18, Ціна одного пр. 25 коп.

---

Друкарська лабораторія УжДУ, м. Ужгород, вул. М. Горького, 46, 28, 05, 1973 р.